

2003-01-01

จริยศาสตร์สตรีนิยม: จากจริยศาสตร์ว่าด้วย ความยุติธรรมสู่จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ

ชัยชัย คุ่มทวีพร

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

คุ่มทวีพร, ชัยชัย (2003) "จริยศาสตร์สตรีนิยม: จากจริยศาสตร์ว่าด้วย ความยุติธรรมสู่จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ," *Journal of Social Sciences*: Vol. 34: Iss. 2, Article 9.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol34/iss2/9>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

จริยศาสตร์สตรีนิยม: จากจริยศาสตร์ว่าด้วยความ ความยุติธรรมสู่จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ

ชัยชัย คุ่มทวีพร*

จริยศาสตร์กระแสหลัก: จริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม (ethics of justice) พัฒนาการทางจริยธรรม (moral development)

อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีจริยศาสตร์ตะวันตกตั้งแต่โสเครตีสถึงคานท์ ได้พัฒนากรอบความคิดที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยอาศัยเหตุผลเป็นหลักของการกระทำซึ่งเรียกว่า “หน้าที่” เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์ความรู้สึก และเรียกปฏิสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวว่า “ความยุติธรรม”

โคลเบอร์กได้สรุปพัฒนาการทางความคิดทางจริยศาสตร์ในรูปของ “พัฒนาการทางจริยธรรม” โดยอาศัยแนวความคิดของเปียเจต์ (Jean Piaget, 1984) ซึ่งเป็นงานวิจัยทางจิตวิทยาในเรื่องพัฒนาการของการเรียนรู้เป็นพื้นฐาน และได้อาศัยการประยุกต์วิธีวิเคราะห์โครงสร้าง (structural approach) มาศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม เขาทำการทดลองศึกษาอยู่หลายปี พบว่า เด็กมีวิธีการตัดสินใจปัญหาจริยธรรมที่ได้ได้เป็นการ “ซึมซับ” (internalize) จากภายนอก และมีไขการได้รับมาโดยตรงจากการสั่งสอนของพ่อแม่ ครู หรือกระทั่งเพื่อน ๆ เด็กมีหลักจริยธรรมของตนเอง ผู้ใหญ่ไม่เคยฟังการใช้เหตุผลทาง

* ชัยชัย คุ่มทวีพร นิสิตปริญญาเอก ชั้นปีที่ 1 ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จริยธรรมของพวกเขาเด็ก ๆ และที่ผิดพลาดมากกว่านั้นก็คือ พวกพ่อแม่ นักมานุษยวิทยา และนักจิตวิทยาคิดว่า เด็กยอมรับหรือซึมซับมาตรฐานของครอบครัวที่เหมาะสมกับตัวเด็กเอาไว้

เขายังได้สร้างข้อสรุปเป็นขั้นตอนทั่วไปของแนวคิดทางจริยธรรมที่ไม่ถูกจำกัดด้วยลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่อยู่ในรูปของการตัดสินใจหรือการกระทำทางจริยธรรมใด ๆ ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้สามารถแยกได้เป็น 3 ระดับ ผู้เขียนขอเทียบเคียงความคิดที่โคลเบอร์กเสนอกับทฤษฎีจริยศาสตร์ที่เสนอ “กรอบ” การวิเคราะห์ที่ใกล้เคียงกัน และขอยกตัวอย่างจากงานของโคลเบอร์กมาแสดงไว้ด้วย

ระดับจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1 ระดับก่อนมีแบบแผนทางจริยธรรม (preconventional level)	1. ขึ้นกับจริยธรรมของผู้อื่น การกระทำที่ยังไม่อยู่ในระดับของเหตุผล (ทฤษฎีอัตวิสัยนิยม) ⊕ การยอมรับกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ 2. ยึดผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักหรือความเห็นสังคม (ทฤษฎีอัตนิยมหรือสัมพัทธมาตรทางจริยศาสตร์) ⊕ การทำตามกฎเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่ต้องการ
ระดับจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
2 ระดับที่ยึดแบบแผนทางจริยธรรม (conventional level)	3. เพื่อการยอมรับของกลุ่มหรือบุคคลที่มีความสำคัญ (แนวการเป็นเด็กดี-เด็กน่ารัก) ⊕ การทำตามกฎเพื่อเลี่ยงการถูกปฏิเสธ หรือเกลียดชังจากผู้อื่น 4. การยึดระเบียบหรือกฎหมายของสังคมเป็น การทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ (แนวการยึดกฎหมายและระเบียบ) ⊕ การทำตามกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกประณามตามกฎหมายและไม่ต้องการกลายเป็นคนทำผิด

ระดับจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
3. ระดับที่มีจริยธรรมด้วยวิจารณ์ญาณของ ตนเอง (postconventional level)	5. การยึดเป้าหมายที่แท้ของกฎระเบียบต่าง ๆ คือความผาสุกของมนุษย์ (ทฤษฎีสัญญา สังคมหรือทฤษฎีประโยชน์นิยม ⊕ การทำตามกฎเพื่อรักษาความผาสุกของ ชุมชน 6. หลักความเป็นสากลและการยึดมนุษยชาติเป็น เป้าหมายของการกระทำทุกอย่าง (ลัทธิค่าน้ำ) ⊕ การทำตามกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการประณาม ตนเอง

โคลเบอร์กกล่าวว่า ผู้ที่อยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ จะนิยามจริยมนิทัศน์หรือจริยมิติพื้นฐานของตนขึ้นมา แต่ความแตกต่างของการนิยามอยู่ที่ว่า เมื่ออยู่ในขั้นตอนที่สูงขึ้น ค่านิยมที่ให้จะมีการแยกแยะความแตกต่างมากขึ้น มีความครอบคลุมมากขึ้น (หรือบูรณาการ-integration) และมีความเป็นสากลมากขึ้น ดังนั้นทุกขั้นตอนที่สูงขึ้น องค์รวมของความรู้ความเข้าใจจะมีมากขึ้นด้วย นั่นก็คือทุกสิ่งในขั้นตอนเดิมจะถูกนำมาผนวกเข้า แต่เพิ่มความแตกต่างที่ยังไม่เคยมี และทำการจัดสิ่งเหล่านี้ให้อยู่ในโครงสร้างที่ครอบคลุมและรอบด้านมากขึ้นกว่าขั้นตอนเดิม

จากการศึกษาของเรสต์ (Rest, 1973) ทั้งเด็กและผู้ใหญ่สามารถเข้าใจเหตุผลทางจริยธรรมทุกขั้นตอนที่ผ่านมาของตนเองจนถึงขั้นตอนที่ตนอยู่ แต่ไม่สามารถเข้าใจขั้นตอนที่อยู่เกินกว่าขั้นตอนของตนเองมากกว่า 1 ขั้น (เช่น คนที่อยู่ในขั้นตอนที่ 3 อาจเข้าใจเหตุผลของคนที่อยู่ในขั้นตอนที่ 4 ได้ แต่ไม่สามารถเข้าใจเหตุผลของคนที่อยู่ในขั้นตอนที่ 5 ได้ เป็นต้น) และพวกเขาจะพอใจขั้นตอนที่พวกเขาอยู่ใหม่มากกว่าขั้นตอนที่ผ่านมา

ขั้นตอนของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กเป็นขั้นตอนของเหตุผลเกี่ยวกับความยุติธรรม (justice reasoning) มิใช่อารมณ์หรือความปรารถนา หรือการกระทำ ทั้งนี้เพราะเขาได้สร้างปัญหาจริยธรรมขึ้นมา ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างความถูกต้องหรือสิทธิของบุคคลที่แตกต่างกันในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา คำถามที่เขาถามจะกระตุ้นให้ผู้ถูกถามใช้เหตุผลวิเคราะห์ประเด็นเรื่องความถูกต้องและความยุติธรรม

โคลเบอร์กได้รับแนวความคิดเรื่องจริยธรรมและพัฒนาการทางจริยธรรมมาจากแฮร์ (Hare) ซึ่งเป็นนักลัทธิค่านิยมใหม่ (neo-Kantian) เขานิยามจริยธรรมในลักษณะที่เป็น formal terms ของคำตัดสินทางจริยธรรมที่ขอบธรรมว่าต้องมีลักษณะ

1. คำสั่งแบบเด็ดขาด (prescriptive) กล่าวคือเป็นพันธะที่นำไปสู่การกระทำในลักษณะเด็ดขาด ไม่มีกรณียกเว้น

2. ความเป็นสากล กล่าวคือคำตัดสินนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรจะทำหรือสามารถจะนำไปใช้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้

สำหรับโคลเบอร์ก พัฒนาการทางจริยธรรมจึงเป็นการแยกให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ ระหว่างคำตัดสินทางจริยธรรมที่มีลักษณะเป็นคำสั่งแบบเด็ดขาดและมีความเป็นสากล กับคำตัดสินที่เน้นเพียงสุนทรียภาพ และเป็นความรอบคอบในการตัดสินใจเท่านั้น

ความยุติธรรม: คุณธรรมหลักของจริยศาสตร์

การให้ความสำคัญหลักอยู่ที่ความยุติธรรมนั้น โคลเบอร์กได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของเปียเจต์ (1932) ซึ่งกำหนดให้จริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรม กล่าวคือเขานิยามให้จริยธรรมคือการเคารพกฎ และการใช้กฎนั้นกับผู้ที่ถูกบังคับใช้และผู้ออกกฎด้วย เปียเจต์ได้รับความคิดนี้มาจากคานท์ ซึ่งถือว่าหัวใจสำคัญของจริยธรรมก็คือการให้ความเคารพต่อบุคคล (กล่าวคือคานท์ถือ

เป็นคำสั่งแบบเด็ดขาดที่จะปฏิบัติต่อมนุษย์ทุกคนในฐานะเป้าหมาย ห้ามใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือหรือวิธีการเพื่อเป้าหมายอื่น)

เบียร์เกอร์เห็นว่า สำหรับเด็ก ๆ แล้ว หลักแห่งความยุติธรรมมี 2 อย่างคือ

1. ในขั้นแรก เด็กจะพัฒนาจริยธรรมแบบไม่เป็นตัวของตัวเอง (heteronomous)⁽¹⁾ เด็กจะยอมรับกฎหรือความเห็นของผู้ใหญ่ว่าถูกต้องอย่างสมบูรณ์

2. ในขั้นต่อมา เด็กจะพัฒนาจริยธรรมแบบเป็นตัวของตัวเอง (autonomous)⁽²⁾ เด็กจะให้ความนับถือในฐานะบุคคลที่มีความเท่าเทียมกัน พร้อมกับการให้ความเคารพต่อกฎในฐานะที่เป็นผลแห่งสัญญาสังคม ข้อตกลง หรือการร่วมมือกันของผู้ที่มีฐานะเท่าเทียมกัน

โคลเบอร์ก (1982) ได้ยกข้อกล่าวอ้างของโสเครตีสว่า คุณธรรมมิได้มีหลากหลาย แต่มีเพียงหนึ่งซึ่งมีชื่อเรียกว่า ความยุติธรรม และในงานชิ้นนั้นเขาได้ย้ำความสำคัญของความยุติธรรมเมื่อถกเถียงกับความคิดของรอลส์ (Rawls) ซึ่งก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมประการแรกของสังคม

ในกระแสด้านความคิดแบบเพลโต คุณธรรมประการแรกของสังคมต้องเป็นคุณธรรมประการแรกของบุคคลด้วย ดังนั้นความยุติธรรมจึงเป็นคุณธรรมในระดับทั้งสองด้วย ในเรื่องความยุติธรรมนี้ อริสโตเติลกำหนดให้จริยธรรมเป็นกลุ่มของคุณธรรมที่มีมากกว่าหนึ่ง เช่น ความกล้าหาญ การควบคุมตนเองได้ ความสุภาพ ความซื่อสัตย์ ความฉลาด ความยุติธรรม เป็นต้น

⁽¹⁾ heteronomy (ภาวะอนิสสร) คือภาวะที่แสดงถึงความไม่เป็นอิสระหรือไม่มีความเป็นใหญ่ในตัวเอง ต้องพึ่งสิ่งอื่น หรือถูกกำหนดด้วยสิ่งอื่น

⁽²⁾ autonomy (ภาวะอัตตาณัติ, ภาวะอิสระ) คือภาวะที่แสดงถึงความเป็นอิสระแก่ตน คือดำเนินไปโดยตนเอง

อย่างไรก็ดี อริสโตเติลให้ความสำคัญต่อความยุติธรรมเป็นคุณธรรมประการแรกและสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะเป็นคุณธรรมที่ควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ภายในสังคม ทำให้เขาจัดความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ('other regarding' virtue) ส่วนคุณธรรมประการอื่นเป็นบรรทัดฐานในอุดมคติของการมีชีวิตที่ดีของปัจเจกบุคคลที่มีเหตุผล

ความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมของอริสโตเติลได้รวมความคิดที่ต่อมาในภายหลังได้เรียกว่า ลัทธิประโยชน์นิยมซึ่งถือว่าการทำความดีคือการทำความดีสาธารณะหรือความสุขโดยทั่วไปให้กับชุมชนการเมือง เขาได้รวมความคิดเรื่องความเป็นธรรม (fairness) และความเสมอภาค (equity) ในการกระจายสังหาริมทรัพย์และความคิดเรื่องการปฏิบัติตอบแทนต่อกัน (reciprocity) และความเท่าเทียมกัน (equality) ในการดำเนินธุรกิจของเอกชน

โคลเบิร์กสรุปว่า "คุณธรรมสูงสุดมิได้มีหลากหลาย หากแต่มีเพียงหนึ่งเท่านั้น" และคุณธรรมนี้ก็คือ "ความยุติธรรม" หากพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าความยุติธรรมไม่ใช่อุปนิสัยหรือพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออก แล้วคนอื่นสามารถมองเห็นได้โดยตรง เช่น เราไม่สามารถสร้างแบบทดสอบพฤติกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่า คิงส์และโสเครตีสมีลักษณะของความยุติธรรมสูง ทั้งนี้ก็เพราะว่าความยุติธรรมมิใช่กฎแห่งการกระทำที่เป็นรูปธรรมที่อยู่เบื้องหลังคุณธรรมเหมือนกับคุณธรรมตัวอื่น เช่น ความซื่อสัตย์

การเป็นคนซื่อสัตย์ หมายถึงห้ามฉ้อฉล ห้ามลักขโมย ห้ามกล่าวเท็จ แต่ความยุติธรรมมิใช่กฎหรือกลุ่มของกฎ แต่ทว่าเป็นหลักจริยธรรม ซึ่งหมายถึงแนวทางในการเลือกอันมีความเป็นสากล หรืออาจกล่าวได้ว่าหลักจริยธรรมเป็นกฎในการเลือกที่เราอยากให้มนุษย์ทุกคนยอมรับและนำไปใช้ในทุกสถานการณ์ โคลเบิร์กได้ยกตัวอย่างว่า เราอาจยอมทำสิ่งที่ไม่ซื่อสัตย์หรือลักขโมยเพื่อช่วยชีวิตคน เหตุผลก็เพราะการกระทำเช่นนั้นถือเป็นความยุติธรรม และเราถือว่าสิทธิในชีวิตของบุคคลต้องมาก่อนสิทธิอื่นๆ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน หรือในบาง

สถานการณ์ เรายอมรับว่าการฆ่าคนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ยุติธรรม เช่น เรายอมรับว่าการที่ชาวเยอรมันบางคนพยายามลอบสังหารฮิตเลอร์เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหตุผลก็เพราะเรายอมรับคุณค่าที่เท่าเทียมกันของชีวิตอื่น ๆ (หลายล้านชีวิต) เหตุผลนี้ทำให้เราต้องสังหารบุคคลที่เป็นสาเหตุของโคกนาฏกรรมที่สังหารชีวิตคนนับล้านนั้น หรือกล่าวได้ว่าเราฆ่าเพื่อรักษาชีวิตของคนจำนวนมาก

โคลเบอร์กกล่าวว่า กฎมีข้อยกเว้น แต่หลักการหรือหลักจริยธรรมไม่มีข้อยกเว้น หลักจริยธรรมก่อให้เกิดพันธะ (ทางจริยธรรม) ที่จะเคารพสิทธิและข้อเรียกร้องของบุคคลอื่น หลักจริยธรรมเป็นหลักในการแก้ปัญหาข้อเรียกร้องของคนต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกัน เช่น ระหว่างเรากับบุคคลอื่น ๆ หลักจริยธรรมเพียงประการเดียวที่ควรยึดถือเพื่อแก้ปัญหานี้คือ ความยุติธรรมหรือความเสมอภาค (equality) ซึ่งกำหนดว่า เราควรปฏิบัติต่อข้อเรียกร้องของทุกคนอย่างปราศจากอคติ ไม่ต้องสนใจว่าคนนั้นเป็นใคร ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า หลักจริยธรรมมิได้เป็นเพียงกฎที่กำหนดการกระทำ หากแต่เป็นเหตุผลสำหรับการกระทำนั้น ๆ เราเรียกความยุติธรรมในฐานะแห่งเหตุผลนี้ว่า “การให้ความเคารพต่อมนุษย์”

จากการศึกษาการตัดสินเรื่องถูกต้องและผิดในสังคมต่าง ๆ เช่น สหรัฐ สหราชอาณาจักร ตุรกี ไต้หวัน และยูกาตัน โคลเบอร์กพบว่า ทุกสังคมที่กล่าวมามีรูปแบบของการคิดทางจริยธรรมที่เหมือนกัน รูปแบบเหล่านี้สามารถจำแนกได้เป็น 6 แนวคิดทางจริยธรรม ซึ่งสามารถนำมาสร้างเป็นขั้นตอนของพัฒนาการทางจริยธรรมที่มีลักษณะเหมือนกันในทุกวัฒนธรรม และจากการศึกษานี้ โคลเบอร์กสรุปว่า การดำรงอยู่ของความเป็นสากลทางวัฒนธรรม (culturally universal) แสดงให้เห็นว่าความรู้เกี่ยวกับความดีมีเพียงประการเดียวเท่านั้น สิ่งนี้แสดงต่อไปว่ามนุษย์เรื่องความดีมีความเป็นสากลทางวัฒนธรรมด้วย นอกจากนี้เรายังพบว่า คนที่มีระดับวุฒิภาวะเดียวกัน จะมีการคิดที่เกือบจะเหมือนกัน ไม่ว่าสถานการณ์ที่พวกเขาเผชิญอยู่จะเป็นอย่างไร หรือศีลธรรม

ที่พวกเขายึดถืออยู่จะเป็นเช่นไรก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าปัจจัยทั่วไปของ
วุฒิภาวะในการตัดสินใจทางจริยธรรมมีลักษณะเช่นเดียวกันกับปัจจัยทั่วไปของ
สติปัญญาในการเรียนรู้ของมนุษย์ นั่นก็คือถ้าเรารู้แง่มุมหนึ่งของความดีใน
ขั้นตอนที่แน่นอนอันหนึ่งแล้ว เราก็จะรู้แง่มุมอื่นของความดีที่อยู่ในขั้นตอน
นั้นด้วย

จากการศึกษายังพบอีกว่า ในทุกขั้นตอนของพัฒนาการทางจริยธรรมจะ
มีหลักการแห่งความดี (principle of the good) อยู่เพียงอันเดียวเท่านั้น และ
หลักการนี้ทำให้เข้าใจหลักจริยธรรมในขั้นตอนที่สูงขึ้นไป เราพบว่าใน
พัฒนาการทางจริยธรรมทุกระดับ คนมีเหตุผลบางอย่างในการยอมรับกฎหมาย
และมีเหตุผลบางอย่างในการยอมรับสิทธิ แต่ในพัฒนาการขั้นสูงสุด คนยอมรับ
กฎหมายในฐานะที่เป็นกฎจริยธรรมสากล และยอมรับสิทธิในฐานะที่เป็นสิทธิ
มนุษยสากล (universal human right) และเฉพาะในขั้นสูงสุดนี้เท่านั้นที่การ
ยอมรับกฎจริยธรรมและการยอมรับสิทธิของมนุษย์วางอยู่บนเกณฑ์แบ่งที่ชัดเจน
เกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งเกณฑ์นี้แท้ที่จริงแล้วก็เคยแฝงอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ
ก่อนหน้านี้ เพียงแต่ยังขาดความชัดเจนหรือมีรูปแบบที่ยังคลุมเครือเท่านั้น

ปัญหาของจริยศาสตร์กระแสหลัก: กำเนิดจริยศาสตร์สตรีนิยม

หากกล่าวว่า จริยศาสตร์เป็นกิจกรรมทางปัญญาที่เกิดขึ้นในตะวันตก มี
พัฒนาการยาวนานกว่า 2000 ปี โดยมีเรื่องของสตรีน้อยมาก จนกระทั่ง
ศตวรรษที่ผ่านมาเองที่เสียงของสตรีเริ่มดังมากขึ้น และมีการท้าทายอคติของ
บุรุษที่แฝงอยู่ในจารีตของการศึกษาจริยศาสตร์ตะวันตก จริยศาสตร์สตรีนิยม
ศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากอคติเหล่านี้ และต้องการแก้ไขภาวะอคติภาพของ
การศึกษาจริยศาสตร์ เพื่อยุติการกดขี่ การครอบงำ การล่วงละเมิด และการ
เอาเปรียบสตรี (Friedman: 205)

ราวปลายทศวรรษ 1960 สาธารณชนเริ่มสนใจประเด็นทางจริยธรรมต่าง ๆ ที่ไม่เคยมีการสังเกตหรือถูกท้าทาย กระแสการเคลื่อนไหวของสตรีได้ยกประเด็นเหล่านี้ขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์จากท้องถนน จนถึงระดับแวดวงวิชาการ (Jaggar, 1991: 80) เช่น การกดค่าแรงของแรงงานสตรี การจำกัดบทบาทสตรี ภาพลักษณ์ของสตรีในสื่อมวลชน ความรุนแรงในครอบครัว การข่มขืนกระทำชำเรา ความไม่เท่าเทียมในสถานะสมรส หรือกระทั่งบทบาทของแม่ผู้เสียสละ จริยศาสตร์สตรีนิยมวิเคราะห์ประเด็นเหล่านี้ด้วยกรอบและเครื่องมือของจริยศาสตร์สายจารีต ซึ่งประเด็นเหล่านี้ไม่เคยอยู่ในความสนใจทางปรัชญาที่นักปรัชญาเกือบทั้งหมดเป็นบุรุษ

จนราวทศวรรษ 1970 นักปรัชญาเริ่มสนใจปัญหาการทำแท้ง เนื่องจากหลายประเทศในตะวันตกมีแนวโน้มยอมรับการทำแท้งว่าเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ประเด็นเหล่านี้ยังมิได้มีมุมมองแบบสตรีนิยม กล่าวคือเป็นการมองปัญหาการทำแท้งในกรอบของ “สิทธิ” ซึ่งทำให้การตั้งครุฑและความเป็นแม่ขัดแย้งกัน **ปัญหาภาพลามก (pornography)** นักจริยศาสตร์จารีตสนใจเพียงว่า การใช้สื่อที่มีเนื้อหาในลักษณะของการกระตุ้นทางอารมณ์ทางเพศเป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรมหรือไม่ แต่จริยศาสตร์สตรีนิยมสนใจถึงผลที่มีต่อสตรี โดยเฉพาะการสนับสนุนการกดขี่สตรีเนื่องมาจากการผลิตและการใช้สื่อลามกเหล่านี้ การทำให้สตรีกลายเป็นเพียงวัตถุทางเพศ และการทำให้สตรีถูกคุกคามได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องเทคนิคการคุมกำเนิด และสถานการณ์ของสตรีในประเทศกำลังพัฒนา

ต้นทศวรรษ 1980 นักสตรีนิยมเริ่มตระหนักถึงจันทาคติเพศชายในทฤษฎีจริยศาสตร์จารีต เช่น การปฏิเสธว่าความสามารถในการเป็นผู้กระทำทางจริยธรรมของสตรีในงานทางปรัชญานับแต่อริสโตเติล จนมาถึงนักปรัชญาปรัชญายุคใหม่ เช่น รุสโซ คานท์ เฮเกล และกล่าวถึงคุณธรรมสตรี (feminine virtues) ว่ามีฐานะด้อยกว่าคุณธรรมของบุรุษ ยิ่งกว่านั้น คุณธรรม

สตรี เช่น ความเยียบ ความนบถ ความซื่อสัตย์ต่อบุรุษ (faithfulness) เป็นคุณธรรมที่มีแนวโน้มไปส่งเสริมผลประโยชน์ของเพศชาย ทำให้เห็นว่าคุณค่าทางจริยธรรมที่ให้กับสตรีนั้นมีน้อยกว่าที่ให้กับบุรุษ (Jaggar, 1991: 80)

นักปรัชญาแห่งศตวรรษที่ 19 และ 20 มองว่า กิจกรรมทั้งหมดในครัวเรือน (domestic realm) ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทำให้อยู่นอกขอบเขตของความยุติธรรม กิจกรรมเหล่านี้เป็นเรื่องส่วนตัวที่ถูกระเบียบทางการเมืองแบบทางการจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง อริสโตเติลและเฮเกลเห็นว่าครัวเรือนเป็นปริณิถนาที่มนุษย์ไม่สามารถบรรลุความเป็นเลิศสมบูรณ์สูงสุดได้ (Jaggar, 1991: 81) ทำให้เธอเรียกจริยศาสตร์จารีตว่า จริยศาสตร์ “กระแสบุรุษ” ('malestream' ethics) (Jaggar, 1991: 82)

ฉันทาคติเพศชายเหล่านี้ ทำให้นักสตรีนิยมตระหนักถึงทฤษฎีแนวสตรีนิยม ทำให้จริยศาสตร์สตรีนิยมเริ่มพัฒนาแนวคิด วิธีการ และเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์และตีความปัญหา (อคติ) ต่าง ๆ ของตนเองที่แตกต่างไปจากจริยศาสตร์จารีต และจากจุดนี้เองที่นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มของจริยศาสตร์ที่มีมุมมองทางจริยธรรมสะท้อนถึงจุดยืนของสตรีอย่างแท้จริง (Friedman: 2006) ในความหมายนี้ จริยศาสตร์สตรีจึงไม่ใช่เพียงการเพิ่ม “สตรี” เข้าไปในจริยศาสตร์จารีต แต่เป็นมุมมองใหม่หรือการคิดใหม่ในประเด็นต่างๆ ในทฤษฎีจริยศาสตร์ด้วยทัศนะที่มี “ความอ่อนไหว” ทางจริยธรรม (moral sensitivity) ที่เป็นลักษณะเฉพาะของสตรี (Jaggar, 1991: 82)

กิลลิแกน (Carol Gilligan) ได้เสนอผลการสำรวจเชิงประจักษ์ว่าแนวคิดทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับเพศ เธอกล่าวว่า ปัญหาทางจริยธรรมของสตรีมีลักษณะเป็นความขัดแย้งระหว่างความรับผิดชอบ (มากกว่าความชอบธรรม) และเธอแก้ปัญหาเหล่านี้ในลักษณะของการซ่อมหรือเสริมเครือข่ายของสัมพันธ์ภาพ นอกจากนี้ เธอยังเสนอว่า บุรุษสนใจเนื้อหาทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความยุติธรรม สิทธิ ความเป็นอิสระ (autonomy)

ความเป็นปัจเจก และมีการใช้เหตุผลทางจริยธรรมในลักษณะของการอ้างกฎหมายธรรม และสนใจการวิเคราะห์ในระดับสากล ลักษณะนี้ตรงกันข้ามกับสตรีกล่าวคือ สตรีสนใจเนื้อหาทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความใส่ใจ (care) ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล การหลีกเลี่ยงการทำร้ายผู้อื่น และการใช้เหตุผลก็มักเลี่ยงการใช้กฎหมายธรรมและการวิเคราะห์ในระดับสากล สตรีสนใจรายละเอียดของบริบท และการตอบสนองทางอารมณ์ที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จากลักษณะการใช้เหตุผลทางจริยธรรมที่แตกต่างกันนี้เอง ทำให้เธอเสนอว่าจริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ (care ethics) ตามการใช้เหตุผลแบบสตรี ควรมีฐานะเท่ากับจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม (ethics of justice) ตามการใช้เหตุผลของบุรุษ

อิทธิพลจากแนวคิดของกิลลิแกน

1. เนื่องจากเธอชี้ว่า มโนทัศน์และวิธีการทางจริยธรรมมิได้มีลักษณะสากล ทว่าเป็นเพียงภาพสะท้อนจุดยืนทางจริยธรรมของบุรุษ ดังนั้น เธอจึงได้กระตุ้นให้นักปรัชญาหันมาพิจารณาว่า วิธีการและมโนทัศน์ทางจริยธรรมนั้นมีพื้นฐานอยู่บนเรื่องเพศ (gender-based) หรือมีอคติทางเพศ (gender-biased) จริงหรือไม่?

2. การที่เธอแยกระหว่างจริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจและจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม ทำให้เกิดการแสวงหาแนวคิดทางจริยศาสตร์ใหม่ๆ นอกเหนือจากการรอบความคิดของลัทธิประโยชน์นิยมหรือแนวคิดของคานท์ เธอเห็นว่าสองแนวคิดนี้เป็นพันธมิตรกันมากกว่าที่จะเป็นคู่แข่งในฐานะ “ทางเลือก” และผลของการแสวงหานี้ก็คือ การรื้อฟื้นแนวคิดจริยศาสตร์ว่าด้วยคุณธรรมของอริสโตเติล

เธอเห็นว่า แนวคิดที่เน้นความยุติธรรมหรือความใส่ใจเพียงด้านเดียวนี้อาจขาดความสมบูรณ์ในตนเอง ดังนั้นจึงควรมารวมกันเพื่อให้เกิดแนวคิดทาง

จริยศาสตร์ที่มี “วุฒิภาวะ” มากขึ้น นั่นคือ การตีความว่า ความใส่ใจก็คือส่วนหนึ่งของความยุติธรรมที่มีต่อบุคคลที่เรารัก และความยุติธรรมก็สามารถตีความได้ว่าเป็นวิถีทางพิเศษในการใส่ใจบุคคลอื่น (ซึ่งน่าจะหมายถึงบุคคลทั่วไปที่เรามิได้มีความผูกพันแบบพิเศษ) หรือกล่าวว่าเป็นการขยายแนวคิดแบบจารีตที่เน้นปัจเจกภาพ ความเที่ยงธรรม และเหตุผล ให้ครอบคลุมไปถึง ชุมชน ความเป็นสิ่งเฉพาะ และอารมณ์ความรู้สึก (Jaggar, 1991: 83)

3. การให้ความสำคัญแก่ความใส่ใจและความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของกิลลิแกน ได้ทำให้เรื่องนี้กลายเป็นแก่นสำคัญทางจริยศาสตร์ยุคใหม่ กล่าวคือการเน้นการปฏิบัติด้วยความใส่ใจและความสนใจในรายละเอียดเฉพาะของบุคคลอื่น ทำให้มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและปริณทกที่เป็นชีวิตส่วนตัว (private domain of life) เช่น เพศสัมพันธ์ ชีวิตครอบครัว และมิตรภาพ เป็นต้น การศึกษาในลักษณะนี้ต้องอาศัย “มุมมองส่วนบุคคล” (personal point of view) ในการตัดสินใจทางจริยธรรม

มุมมองส่วนบุคคลนี้ทำให้ประวัติศาสตร์ส่วนบุคคล การก่อกำเนิด และสัมพันธ์ภาพทางสังคม รวมถึงอารมณ์ และความปรารถนาส่วนบุคคลกลายเป็นมิติที่สำคัญ หรือกล่าวได้ว่า มุมมองส่วนบุคคลมีลักษณะของจันทาคติ (partial) และเป็นมุมมองเฉพาะ ประเด็นเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจจากจริยศาสตร์จารีต ซึ่งเน้นสิ่งที่อาจพิจารณาได้ว่าเป็น จริยธรรมสาธารณะ (public morality) ที่การใช้เหตุผลทางจริยธรรมเน้นความเที่ยงธรรม (impartial) และความสามารถทำให้เป็นสิ่งสากล (universalizability)

4. การปกป้องฐานะของอารมณ์ความรู้สึก (emotion) ว่ามีความสำคัญในวิถีทางจริยธรรม ซึ่งจริยศาสตร์จารีตถือว่า มุมมองทางจริยธรรมวางอยู่บนเหตุผล ต้องปราศจากอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นสาเหตุของอคติหรือการบิดเบือนความเข้าใจทางจริยธรรม นักสตรีนิยมกล่าวว่า การให้ร้ายต่ออารมณ์ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการลดค่าสตรี

5. งานของกิลลิแกนไปเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับแนวคิดที่ว่า สตรีให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพมากกว่าบุรุษ และบุรุษให้ความสำคัญแก่ปัจเจกภาพมากกว่าสตรี ซึ่งทำให้นักสตรีนิยมหลายคนเชื่อว่า สตรีสามารถรับรู้ความสัมพันธ์ซึ่งต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependencies) ได้ดีกว่าบุรุษ

ข้อวิพากษ์จริยศาสตร์จาริตของเบนฮาบิบ (Seyla Benhabib)

หลังจากงานเขียนของกิลลิแกน นักสตรีนิยมได้ผลิตงานแนววิพากษ์จริยศาสตร์จาริต (หรือกระแสหลัก) ออกมาจำนวนมาก ที่เด่นและน่าสนใจคือบทความของ เบนฮาบิบ (1987) และได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ซ้ำอีกหลายครั้งในงานชิ้นนี้ เธอได้เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม (จาริต) และจริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นลักษณะของความลำเอียงที่กีดกันคุณลักษณะของความเป็นสตรีออกไปเพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างค่อนข้างชัดเจน จะขอนำเสนอการเปรียบเทียบในลักษณะตาราง ดังนี้

	จริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม	จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ
1	ลักษณะนามธรรม เรียกว่า postconventional formalism	ลักษณะรูปธรรมหรือถูกกำหนดด้วยบริบท เรียกว่า postconventional contextualism
2	เน้นความเป็นสากล ผู้กระทำการปราศจากตัวตน (disembedded, disembodied being)	เน้นลักษณะเฉพาะ บริบทที่มีรายละเอียดของความสัมพันธ์เป็นแบบ narrative มีคนพิเศษ (particular other)
3	ปราศจากความโอนเอียง อารมณ์ความรู้สึก	มีการใช้อารมณ์ และความรู้สึกร่วม
4	พันธะทางจริยธรรมแบบทั่วไป เช่น การให้ความเคารพ ความเป็นธรรม การรักษาสัญญา	empathy/sympathy พันธะทางจริยธรรมของความสัมพันธ์แบบพิเศษ เช่น เพื่อน ครอบครัว สมาชิกกลุ่ม
5	การตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นแบบ formal point of view	การตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นแบบ personal decision making

	จริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม	จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ
6	วุฒิภาวะที่เกิดขึ้นเรียกว่า moral development	วุฒิภาวะที่เกิดขึ้นเรียกว่า ego development
7	เป้าหมาย ความยุติธรรมแบบสาธารณะ (the public justice)	เป้าหมาย การมีชีวิตที่ดี (the domestic good life)
8	กฎจริยธรรมที่มีรูปแบบของการใช้เหตุผล (rational form of the moral law)	ความเป็นส่วนตัว (privacy) ที่อยู่ใน
9	การมีจริยธรรมแบบ postconventional → ทฤษฎีสัญญาสังคม	ปริมาณทลบ้านและครอบครัว ความสัมพันธ์ แบบเครือญาติ เพื่อน ความรัก เพศสัมพันธ์ การยังคงอยู่ในจริยธรรมแบบ conventional → การรักษাজริตประเพณี
	จริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม	จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ
10	บุรุษเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีปฏิสัมพันธ์กับ บุรุษอื่น	การยังคงอยู่ในจริยธรรมแบบ conventional → การรักษাজริตประเพณี
11	บุรุษ → Hobbesean mushroom	สตรีเป็นเรือนแห่งอารมณ์ สมองความ ต้องการทางอารมณ์ การสืบพันธุ์ และยังคง
12	♂ = autonomous self → narcissist ego → (quasi) moral impartiality	อยู่ในปริมาณทลแห่ง "ธรรมชาติ" สตรี (มารดา) → earth ♀ = man (what man are not!) ♂ ♀ autonomous not autonomous (nurturance) independence dependence (bonding) aggressive non aggressive competitive giving public private/domestic justice good life

เบนฮาบินกล่าวว่า การศึกษาจริยศาสตร์ที่ผ่านมาได้ละเลยองค์ประกอบตั้งแต่ 1-6 ของจริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ เธอเห็นว่า การแสวงหาความเป็นสากลตั้งแต่ฮ็อบส์จนถึงรอลส์ กระทำในลักษณะของการแทนที่ประสบการณ์ของมนุษย์ทั้งหมดด้วยประสบการณ์เฉพาะของคนกลุ่มหนึ่ง เธอจึงเรียกนักคิดกลุ่มนี้ว่า พวก substitutionist ซึ่งคนกลุ่มนี้ไม่มีสตรี ขนกลุ่มน้อย คนผิวสี ฯลฯ ทำให้ความเป็น “สากล” ที่ค้นพบมิใช่ความเป็นสากลของมนุษยชาติอย่างแท้จริง

ในทางตรงกันข้าม จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ ยอมรับความเป็นพหุลักษณะของสังคมมนุษย์ และเห็นว่า ควรยอมรับและพัฒนาประสบการณ์และประวัติศาสตร์ของปัจเจกทุกคนทุกกลุ่มหรือกล่าวว่าแนวคิดนี้ยอมรับ embodied, embedded identity เธอเรียกความเป็นสากลในลักษณะนี้ว่า interactive universalism

นักคิดในสายจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม เช่น รอลส์ได้ถอดถอน (privatization) ประสบการณ์ของสตรีออกจากปริมณฑลของจริยธรรม ซึ่งก็สะท้อนแนวคิดที่กันสตรีออกจากชีวิตทางสังคมในประวัติศาสตร์ ทำให้ชีวิตของสตรีมีเพียงเรื่องส่วนตัว และกลายเป็นเพียงเรื่องส่วนตัวของบุรุษ ชีวิตทางจริยธรรมของสตรีจึงมีเพียง “ชีวิตที่ดี (ในบ้าน)” แต่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสาธารณะ ซึ่งเน้นความยุติธรรม (ข้อที่ 7) ซึ่งเป็นหลักประกันให้กับความสงบสุขและทรัพย์สินของบุรุษ (รวมถึงตัวสตรีเองด้วย) สิ่งนี้ทำให้เกิดกฎจริยธรรมที่อยู่ในรูปแบบของการใช้เหตุผล (ข้อที่ 8)

การกันสตรีออกจากปริมณฑลทางจริยธรรมมีประเด็นที่น่าสนใจมาก คือ นักจริยศาสตร์หลายคนมองสิ่งที่สตรีทำอย่างเสียสละ (ซึ่งไม่น่าจะน้อยกว่าที่บุรุษใช้เหตุผลเลือกที่จะทำ) ว่าไร้คุณค่าทางจริยธรรม เช่น งานของ David Heyd (1982: 134) ในการถกเถียงเรื่องการสร้างวีรกรรม (supererogation) ว่า การเสียสละของมารดาเพื่อบุตรไม่อาจนับเป็นตัวอย่างของการสร้างวีรกรรมได้ เหตุเพราะความเสียสละนั้นเป็นความสัมพันธ์ตามธรรมชาติและเป็นความ

รู้สึกตามสัญชาตญาณ ซึ่งอยู่นอกปริมณฑลของจริยธรรม ในทำนองเดียวกัน J.O. Urmson (1958: 202) ก็เคยกล่าวว่า “ขอให้เรามีความชัดเจนว่า เราไม่ได้กำลังพิจารณากรณีของความผูกพันตามธรรมชาติ เช่น การเสียสละของมารดาเพื่อบุตร กรณีเช่นนี้หากกล่าวอย่างยุติธรรมแล้วถือว่า มิได้อยู่ภายใต้มนทัศน์ทางจริยธรรม” (อ้างใน Held: 94)

กฎจริยธรรมที่เกิดจากการใช้เหตุผลร่วมกันของ “ชีวิตแห่งเหตุผล” ทำให้เกิดจริยธรรมแบบสัญญาสังคม ซึ่งจัดเป็นระดับที่มีจริยธรรมด้วยวิจารณ์ญาณของตนเอง (postconventional level) ในขณะที่สตรียังคงอยู่ในระดับที่ยึดแบบแผนทางจริยธรรม (conventional level) ที่ถูกกำหนดจารีตประเพณีและวัฒนธรรม (ข้อที่ 9) แต่กระนั้นชีวิตแห่งเหตุผลก็ยังมีความสัมพันธ์ที่จำเป็นตามธรรมชาติ บุรุษทุกคนเป็นมนุษย์ที่ต้องมีจุดกำเนิด มีผู้ให้กำเนิด และมีประวัติศาสตร์แห่งตัวตนของตน การพยายามทำให้บุรุษมีความเป็นสากล ก็คือการทำให้ความสัมพันธ์ตามธรรมชาตินี้หายไป ความพยายามนี้กระทำโดย รอลส์ ที่อาศัย “ม่านหมอกแห่งความไม่รู้” (the veil of ignorance) ที่พยายามลบรายละเอียดของความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือฮ็อบส์ที่เปรียบมนุษย์ (บุรุษ) เป็น “เห็ด” (mushroom) ซึ่งทำให้บุรุษเป็นผู้ที่มี “ความเป็นอิสระในตนเอง” (autonomy) อย่างสมบูรณ์แต่จุดนี้ทำให้บุรุษทุกคนกลายเป็นผู้ใหญ่ โดยไม่ผ่านขั้นตอนของการเป็นทารกและเด็กชาย ในขณะเดียวกันก็เปรียบสตรี (ผู้เป็นมารดา) เป็น “โลก” (earth) (ข้อที่ 11)

การบรรลุความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโคลเบิร์กหรือคานท์ ทำให้มนุษย์มีความเป็นอิสระ (autonomous self) แต่กลายเป็นมนุษย์ที่ไร้ตัวตนไร้ประวัติศาสตร์ มนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์กับคนอื่น และคนเหล่านั้นคือ บุรุษส่วนสตรีถูกกันไปอยู่ในครัวเรือนและมีหน้าที่ตามกระบวนการ “ธรรมชาติ” (ข้อที่ 10) มนุษย์สร้างตัวตนของผู้อื่นขึ้นมาในลักษณะเดียวกันกับของตนเอง มนุษย์กลายเป็นผู้หลงใหลตนเอง (narcissist ego) และได้สร้างความหมาย

ของการมีความเที่ยงธรรม (moral impartiality) คือ การยอมรับคำเรียกร้องของผู้อื่นที่มีฐานะเช่นเดียวกันกับเรา ในความหมายนี้ กฎจริยธรรมแท้จริงแล้วก็คือ กฎของการเล่นเกมอย่างยุติธรรม กฎนี้ลดทอนความหวาดกลัว ความไม่มั่นคง พร้อมกับจำกัดความขี้อิจฉาของมนุษย์ สิ่งนี้ทำให้มีการบัญญัติ “สิทธิส่วนบุคคล” ขึ้นมาพร้อมกับ “หน้าที่” ถึงจุดนี้ สตรีและบุรุษกลายเป็นสิ่งที่มีลักษณะตรงกันข้ามกันอย่างสมบูรณ์ (ข้อที่ 12)

ความแตกต่างระหว่างสตรีและบุรุษ และผลแห่งความแตกต่าง สามารถแสดงในรูปของตารางให้เห็นความชัดเจนได้ง่าย ดังนี้

(female) ♀	♂ (male)
ถูกกันจากประวัติศาสตร์ → realm of nature	ก้าวข้ามประวัติศาสตร์ → culture, consensus
ถูกกันจากปริณิชนาสาธารณะ → อยู่ภายใน	สร้างวัฒนธรรม ความร่วมมือกัน
ครัวเรือน	
การผลิตซ้ำภาระธรรมชาติ การสืบพันธุ์ การเลี้ยง	การรับผลิตผลแห่งวัฒนธรรม
ดูแลครอบครัว	
ปริณิชนาสส่วนบุคคล ความใกล้ชิด ความใส่ใจ	ปริณิชนาสสาธารณะ ความยุติธรรม
โลกที่ช้าช้าไม่เปลี่ยนแปลง ไร้มิติของเวลา ไร้	การมีประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์	
งานในครัวเรือนที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง	การเอาชนะธรรมชาติ (humaning outer nature)

เบนฮาบบิดัวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรมว่า มีฐานคิดที่ถือว่า มนุษย์ทุกคนเหมือนกัน (กับเรา บุรุษชนชั้นกลาง ผิวขาว) คือเป็นชีวิตแห่งเหตุผล การใช้เหตุผลในลักษณะนี้คือ การใช้คุณลักษณะของตนเองสร้างลักษณะทั่วไปของบุคคลอื่นขึ้นมา (generalized other) ทำให้มนุษย์ทุกคนมีลักษณะธรรมชาติเหมือนกันคือ มีความต้องการ ความปรารถนา สิทธิหน้าที่ และศักดิ์ศรี ทั้งหมดนี้ทำให้เกิดบรรทัดฐานแบบอย่างเรื่องความเท่าเทียมกัน (equality) และการต่างตอบแทนกัน (reciprocity)

ในขณะที่จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจใจกลับมองว่า มนุษย์ทุกคนแตกต่างกันในแง่ความเป็นปัจเจก คือ ทุกคนมีประวัติศาสตร์ ความเป็นตัวตนของตนเองที่แตกต่างจากคนอื่น ทุกคนมีโครงสร้างทางอารมณ์ ความผูกพันในแบบของตัวเอง แนวคิดนี้ทำให้คนอื่นมีลักษณะรูปธรรม (concrete other) ดังนั้นลักษณะทางธรรมชาติทุกอย่างที่มนุษย์มีจึงมีความเฉพาะกำกับเสมอ เช่น ความปรารถนาเฉพาะ ความต้องการเฉพาะ เป็นต้น ทำให้เกิดบรรทัดฐานเรื่องความเท่าเทียมกัน (equity) และการต่างตอบแทนแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (complementary reciprocity) เราอาจเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของแนวคิดทั้งสองได้ ดังนี้

	แนวคิดที่ใช้ generalized other	แนวคิดที่ใช้ concrete other
ฐานคติ	มนุษย์ทุกคนมีลักษณะทางธรรมชาติเหมือนกัน	มนุษย์ทุกคนมีลักษณะทางธรรมชาติแตกต่างกัน
บรรทัดฐาน	norm of formal equality and reciprocity	norm of equity and complementary reciprocity
ปฏิสัมพันธ์	เชิงสาธารณะ เชิงสถาบัน เป็นการตอบย่ำลือแห่งความเป็นมนุษย์	เป็นแบบส่วนตัว ไม่อยู่ในรูปแบบสถาบัน เป็นการตอบย่ำความเป็นมนุษย์และ
มโนทัศน์ทาง	สิทธิ์ หน้าที่ และการให้สิทธิ์ (entitlement)	ความเป็นปัจเจกภาพของคนอื่น ความรับผิดชอบ ความผูกพัน และ
จริยธรรม		ความแบ่งปันกัน (sharing)
ความรู้สึทาง	ความเคารพ หน้าที่ การเห็นคุณค่า	ความรัก ความใส่ใจ ความรู้สึกร่วม
จริยธรรม	และศักดิ์ศรี	ความสมานฉันท์ (solidarity)

จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมา เบนฮาบบิงจึงสรุปว่า ความยุติธรรมและความสามารถทำให้เป็นสากลได้ ซึ่งเป็นมโนทัศน์หลักของจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรมตามแนวคิดของ ค้านท์ โคลเบิร์ก และรอลส์ ประเด็นสำคัญที่สุดในเรื่องนี้คือ การต่างตอบแทนต่อกัน ซึ่งหมายถึง ความสามารถย้อนกลับ

ได้อย่างสมบูรณ์ (perfect reversibility) ซึ่งต้องอาศัยจุดยืนของผู้อื่น แนวคิดของเมธีเหล่านี้ละเลยผู้อื่นที่เป็นรูปธรรม (concrete other) และแทนที่รูปธรรมนี้ด้วยการจินตนาการถึงจุดยืนของผู้อื่น ซึ่งการทำเช่นนี้เป็นไปไม่ได้ทั้งในทางหลักการและทางปฏิบัติ ผลก็คือความแตกต่างของผู้อื่นสูญหายไปจากการวิเคราะห์ ความเป็นตัวตนของคนอื่นถูกทำให้เป็นนามธรรม และกลายเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์

เบนฮาบินเห็นว่า ความเป็นตัวตน (identity) ต้องเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่จริง (actuality) เป็นรูปธรรมที่มีตัวตน มีความจำกัด (ในมิติของสถานที่และเวลา) มีจุดกำเนิด สภาพแวดล้อม ครอบครัว ภาษา วัฒนธรรม รวมถึงเพศ ทั้งหมดนี้จะต้องสอดคล้องประสานกันเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับตัวตนของบุคคล (มิใช่มาจากการวิเคราะห์แบบนามธรรม)

การละเลยตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ ทำให้ตัวตนที่กล่าวถึงเป็นเพียงการนิยาม (definitional identity) ผลก็คือ เกณฑ์ “ความสามารถย้อนกลับได้อย่างสมบูรณ์” เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้ “ความสามารถทำให้เป็นสากลได้” ขาดความสมบูรณ์ และในท้ายที่สุด ทำให้จริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรมหรือจริยศาสตร์จารีตเป็นแนวคิดที่ขาดความสอดคล้องในตนเอง (incoherent)

สรุปข้อบกพร่องที่พบในแนวคิดของจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรม (แนวจารีต)

จากทั้งหมดที่กล่าวมา เราอาจสรุปข้อบกพร่องที่พบในแนวคิดและเครื่องมือที่นักจริยศาสตร์จารีตใช้ ซึ่งแจ็กการ์เรียกว่าเป็นฐาน “อคติของเพศชาย” (male-biased assumptions) มีดังต่อไปนี้ (Jaggar, 2000: 233-4)

1. ผู้กระทำการทางจริยธรรมดูเหมือนว่ามีลักษณะทั่วไป (generic) แต่แท้จริงแล้ว เป็นเพียงแบบของกลุ่มทางสังคมเฉพาะกลุ่มหนึ่งเท่านั้น นั่นคือ

ชายตะวันตก หัวหน้าครอบครัว อยู่ในชนชั้นกลางหรือสูง ดังนั้นจึงเป็นไปได้มากกว่า น่าจะมีผิวขาว ชีวิตแห่งเหตุผลทางจริยธรรมทั้งหมดถูกสร้างให้มีลักษณะของการใช้เหตุผลและแรงจูงใจทางจริยธรรมเหมือนคนในกลุ่มทางสังคมเฉพาะนี้ ทั้งๆ ที่ข้อเท็จจริงพบว่า มนุษย์มีแรงจูงใจและการใช้เหตุผลในลักษณะที่ค่อนข้างหลากหลาย (แตกต่างกัน)

2. การยึดบรรทัดฐานทางจริยธรรมที่สร้างขึ้นของกลุ่มทางสังคมเฉพาะนี้ ทำให้มีการประเมินการคิดและใช้เหตุผลที่ต่างออกไปว่า มีความบกพร่องในเหตุผลทางจริยธรรม การยึดบรรทัดฐานนี้เป็นรูปแบบอุดมคติจึงกลายเป็น “เผด็จการ” เพราะประเมินว่า แนวคิดทางจริยศาสตร์ของสตรีและคนในกลุ่มทางสังคมที่ด้อยกว่าว่าใช้ไม่ได้ หรือบกพร่อง

3. ปริมณฑลของจริยธรรมถูกลดทอนตามอำเภอใจ กล่าวคือ มีการกันความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ในครอบครัวออกไป

4. ผลที่เกิดขึ้นก็คือ มีประเด็นที่สำคัญสำหรับชีวิตของสตรีจำนวนมาก กลายเป็นสิ่งที่ตัดสินทางจริยธรรมไม่ได้ ทำให้ขาดบริบทที่จะวิพากษ์การปฏิบัติจำนวนมากที่กดขี่สตรี

5. ทั้งหมดที่กล่าวมานำไปสู่ข้อสรุปว่า แนวคิดเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางจริยธรรม (หรือจริยศาสตร์) กระแสหลักปฏิเสธแนวคิดที่จะให้สตรีหรือคนในกลุ่มทางสังคมที่ด้อยกว่า แสดงมุมมองทางจริยธรรมของพวกเขา/เขาอย่างที่ว่าพวกเขา/เขาคิดจริงๆ

6. แนวคิดเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางจริยธรรมเช่นที่กล่าวมา ทำให้ “ความเที่ยงธรรม” และ “ความเป็นสากล” เป็นการใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง (self-serving) และในความเป็นจริงก็คือ เหตุผลที่เข้าบกพร่องเนื่องจากเป็นเหตุผลแบบวงวน (circular) เพราะแนวคิดนี้ปกป้องนักปรัชญาที่คิดแบบเดียวกับพวกเขา และไป “ปิดปาก” เสียงที่พูดแตกต่างไปจากพวกเขา

แจ็กการ์ (น. 224-5) ได้เสนอต่อไปว่า แนวคิดจริยศาสตร์สตรีนิยมควรบรรลุเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ในการวิเคราะห์ตัวผู้กระทำการทางจริยธรรม ควรระมัดระวังอย่าให้ถูกครอบงำด้วยอคติทางเชื้อชาติ ชนชั้น เพศ รวมถึงการครอบงำในลักษณะอื่นๆ ด้วย
2. ไม่ควรละเลยหรือลดคุณค่าของการพรรณนาทางจริยธรรม (moral narratives) คำศัพท์และรูปแบบการคิดของสตรี ชนชั้นล่าง และกลุ่มคนชายขอบ (the marginalized group)
3. เนื่องจากในทางปฏิบัติ เราต้องการให้ครอบคลุมผู้กระทำการทางจริยธรรมทุกระดับ เช่น คนที่มีการศึกษาน้อย แนวคิดที่ใช้จึงไม่ควรมีลักษณะของความซับซ้อนทางเทคนิคมากเกินไป รวมถึงฐานคติไม่ควรสูงส่งหรือไม่มีอยู่จริงในโลก
4. การวิเคราะห์ทางจริยธรรมไม่ควรกันด้านที่เกี่ยวข้องเป็นพิเศษกับสตรี ผู้ด้อยโอกาส หรือกลุ่มคนชายขอบ

ความสัมพันธ์มารดา-บุตร: ตัวแบบของจริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ

ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่อยู่ในระดับที่มีจริยธรรมด้วยวิจาร์ณญาณของตนเอง (postconventional level) ซึ่งหมายถึงลัทธิประโยชน์นิยม ทฤษฎีสัญญาสังคม และแนวคิดของคานท์ ล้วนมีฐานคติว่า มนุษย์มีความเป็นอิสระเท่าเทียมกัน ต่างสามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน และมองว่าปัญหาทางจริยธรรมก็คือปัญหาของการประสานผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลด้วยสิ่งที่คิดว่าถูกหรือดีที่สุดสำหรับ “ทุกคน” (Virginia Held: 104) ซึ่งนักจริยศาสตร์สตรีนิยมเห็นว่า ฐานคตินี้ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และทำให้ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่กล่าวมาขาดความสอดคล้องในตนเอง และเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ นักจริยศาสตร์สตรีนิยมจึงได้เสนอแนวคิดอย่างหลากหลายเกี่ยวกับจริยศาสตร์ทั้งใน

ระดับประยุกต์และระดับทฤษฎี แม้ว่าแนวคิดของนักจริยศาสตร์สตรีนิยมจะแตกต่างกันอย่างมากมาย อันเนื่องมาจากความแตกต่างในกรอบความคิดทางปรัชญา รวมถึงความแตกต่างในแนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม แต่ฐานคิดร่วมของนักคิดกลุ่มนี้ก็คือ การกีดกันสตรีเป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม และประสบการณ์ทางจริยธรรมของสตรีเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การพิจารณาเท่ากับประสบการณ์ทางจริยธรรมของบุรุษ (Jaggar, 1991: 95, 97-8) และลักษณะทั่วไปของจริยศาสตร์สตรีนิยมคือ การแสดงออกอย่างชัดเจนซึ่งพันธะที่จะทำลายฉันทาคติเพศชายในจริยศาสตร์ (น. 97) การไม่แสดงจุดยืนนี้อย่างชัดเจนถือว่าเป็นงานในแนว “ออสตรีนิยม” (nonfeminism) ทว่าก็มีได้หมายความว่า งานนั้น ๆ จะเป็นปฏิปักษ์ต่อสตรีนิยม

เฮลด์ (Virginia Held) วิพากษ์แนวคิดว่าการเลี้ยงบุตรเป็นเพียงกิจกรรมทางชีววิทยา ซึ่งทำให้สตรียังไม่ถือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ กล่าวคือ การมีชีวิตทางการเมือง ซึ่งถือเป็นกิจกรรมเฉพาะของมนุษย์ เธอเสนอว่า การเลี้ยงบุตรเป็นการสร้างความเป็นสังคมขึ้นในความเป็นบุคคล และมีความสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรม การเลี้ยงบุตรได้แปลงโฉมทั้งภาษาและวัฒนธรรมของมนุษย์ ดังนั้นการเลี้ยงบุตรของสตรีจึงมีความแตกต่างในประเภทกับการดูแลลูกของสัตว์เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ของมัน การเลี้ยงบุตรจึงเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างเต็มเปี่ยมของมนุษย์ ดังนั้นจึงมิได้เป็น “ธรรมชาติ” มากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ของมนุษย์ (น. 103) และนักจริยศาสตร์สตรีนิยม เช่น รัคดิก (Sara Ruddick) ในงานเขียนชื่อ **Maternal Thinking: Toward a Politics of Peace** (1989) มองว่า การเลี้ยงบุตรเป็นการสร้างสันติภาพทางการเมือง เนื่องจากกิจกรรมนี้ได้พัฒนาความอ่อนไหวทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน (Jaggar, 1991: 83-4)

เฮลด์ (น. 105) เห็นว่า มิติทางจริยธรรมที่แท้จริงควรพิจารณาสิ่งที่มนุษย์รู้สึกจริง ๆ กับคนเฉพาะผู้หนึ่ง (particular other) ซึ่งในความสัมพันธ์นี้

ความสำคัญของตัวเราและผู้อื่นถูกสร้างขึ้นมา คนอื่นในที่นี้มีไว้ “ใครก็ได้” ('all other') หรือทุกคน (everyone) ความสัมพันธ์นี้มีไว้พิจารณาจากจุดที่เป็นสากลหรือเป็นกลางจริง ๆ (a universal point of view/ a view from nowhere) เธออธิบายว่า มนุษย์ทุกคนมีความผูกพัน (tie) กับคนอื่น และเราสร้างตัวตนของเราขึ้นด้วยความผูกพันเหล่านี้ เช่น เราเป็นบุตร/บุตรของครอบครัวหนึ่ง หรือเราเป็นมารดา/บิดาของเด็ก ๆ จำนวนหนึ่ง และพร้อมกันเรามีเชื้อชาติ ชนชาติ และสัญชาติอยู่ในตัวของเรา ดังนั้น มนุษย์มีตัวตนที่อยู่ในลักษณะของความสัมพันธ์ (relational self) [แสดงให้เห็นว่า “เห็น” ที่ออกจากพื้นโลกของฮอบส์นั้น เป็นตัวอย่างที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ทั้งหญิงและชาย] ความสัมพันธ์ระหว่างมารดา-บุตรนั้น คุณค่าของความสัมพันธ์ไม่สามารถแยกพิจารณาว่าฝ่ายใดได้หรือเสียประโยชน์ในความสัมพันธ์นั้น และการพัฒนาตนเองมีความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาความสัมพันธ์อย่างที่น่าพึงพอใจ เช่น สุขภาพ การเติบโต แต่ไม่สามารถพิจารณาในลักษณะที่เป็นการทำให้ตนเองได้รับผลประโยชน์และความพึงพอใจสูงสุดได้

ในความสัมพันธ์แบบมารดา-บุตร ทั้งสองฝ่ายต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะทั้งคู่ต่างต้องการการยอมรับและความเข้าใจจากอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อสามารถตอบสนองซึ่งกันและกันได้ทั้งสองฝ่ายจึงมิต้องสูญเสียความเป็นตัวตนของตนเองไป แต่ทั้งคู่เข้าใจและยอมรับความเป็นตัวตนของอีกฝ่ายหนึ่งได้ ดังนั้นพร้อมกับการตอบสนองความต้องการของตนเอง ทั้งสองฝ่ายต่างก็เกื้อต่อ “หน่วยของความสัมพันธ์ที่ใหญ่กว่า” ('a larger relational unit') ที่มีตนเองเป็นองค์ประกอบ การรักษาหน่วยของความสัมพันธ์ที่ใหญ่กว่านี้จึงเป็นเป้าหมาย และวุฒิภาวะของแต่ละฝ่ายจึงมิใช่ความเป็นอิสระของปัจเจกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่เป็นความสามารถในการสรรค์สร้างและรักษาความสัมพันธ์ของความรู้สึกร่วมและการพัฒนาตัวตนร่วมกัน

เฮลด์ (น. 107) ได้กล่าวถึงงานวิจัยทางจิตวิทยาของศูนย์ The Ston Center ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมารดา-บุตรให้ความเข้าใจที่ดีที่สุดในเรื่อง การพัฒนาให้ตัวตนที่มีลักษณะของความสัมพันธ์เข้มแข็ง ทว่าสิ่งนี้กลับไม่ค่อย ประสบความสำเร็จในความสัมพันธ์ระหว่างหนุ่ม-สาว ทั้งนี้เพราะระบบทางเพศ แบบจารีตที่ดำรงอยู่ ส่งเสริมให้ชายแสวงหาความเป็นอิสระและการมีอำนาจ เหนือผู้อื่น รวมถึงการลดคุณค่าของความใส่ใจและการมีความผูกพันซึ่งคาดหวัง ว่าจะได้รับจากฝ่ายหญิง

เนเดลสกี (Jennifer Nedelsky) มีความเห็นที่สอดคล้องกับแนวคิดนี้ เธอเสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับความเป็นอิสระว่า ความสามารถค้นพบกฎของ ตนเอง (คือความเป็นอิสระ) นั้นทำได้เฉพาะในบริบทของความสัมพันธ์กับบุคคล อื่น และเนื้อหาของกฎนั้นจะเป็นที่เข้าใจได้เฉพาะเมื่อสัมพันธ์กับบรรทัดฐาน คุณค่า และแนวคิดทางสังคมที่มีร่วมกันเท่านั้น กล่าวในความหมายนี้ ความสัมพันธ์แบบมารดา-บุตรจึงเป็นต้นแบบที่น่าจะคาดหวังได้มากที่สุด (อ้างใน Virginia Held: 108)

เฮลด์เห็นว่า จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจสามารถใช้ได้เกินขอบเขต ของครัวเรือน ซึ่งจะทำให้เกิดความอ่อนไหวเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและการ รู้สึกร่วมกับคนที่อยู่ห่างไกลและแตกต่างจากเรา แต่ลำพังจริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจอาจไม่เพียงพอในการแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางสังคมและ ความยุติธรรมในระดับโลก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องผสานจริยศาสตร์ทั้งสองแนวนี เข้าด้วยกัน (น. 110)

แต่ทว่าน่าเสียดายที่เธอมิได้ขยายความในรายละเอียดของการผสาน ว่าจะทำอะไรและเป็นอย่างไร ซึ่งความจำกัดของเวลาและความสามารถทำให้ผู้เขียนยังไม่สามารถวิเคราะห์และเสนอในโอกาสนี้ได้

บทวิจารณ์จริยศาสตร์สตรีนิยม

บทวิจารณ์หรือข้อสังเกตต่อแนวคิดจริยศาสตร์สตรีนิยมที่รวบรวมมาข้างต้น ขอนำเสนอในรูปของการตั้งคำถามเพื่อให้เห็นประเด็นปัญหาหรือฐานคติแอบแฝงที่ซ่อนอยู่ในแนวคิดนี้ แต่ไม่ได้ต้องการตอบคำถามเหล่านี้ การตั้งคำถามเพียงต้องการนำไปสู่ข้อวิจารณ์ที่จะกล่าวถึงในตอนถัดไป

คำถาม

ปัญหาที่จริยศาสตร์สตรีนิยมจะต้องคิดหาคำตอบ เพื่อให้ได้ “ทฤษฎี” ที่น่าพึงพอใจมีดังต่อไปนี้

1. คำถามที่พื้นฐานที่สุดคือ บุคลิภาพของแบบสตรีเป็นคุณลักษณะที่เป็นธรรมชาติ หรือเกิดจากกระบวนการทางสังคม?

2. บุคลิภาพแบบเป็นสตรีทั้งหมด “ดี” โดยธรรมชาติใช่หรือไม่? ถ้าดีหรือดีกว่าบุคลิภาพแบบบุรุษ คำอธิบายคืออะไร?

3. จากข้อที่ 2 แต่ถ้าไม่ใช่ว่าทั้งหมดดีกว่า ส่วนไหนดีกว่า เพราะเหตุใด และการแบ่งนี้ใช้เกณฑ์อะไร? ส่วนที่ดีกว่านี้เป็นโดยธรรมชาติหรือโดยการหล่อหลอมของสังคม?

4. บุคลิภาพแบบสตรีมีด้านที่ไม่ดีบ้างหรือไม่? ถ้าไม่มีเลย คำถามคือเพราะอะไร แต่ถ้ามี เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาคืออะไร และเกณฑ์นี้มีความเป็นกลางทางเพศหรือไม่?

5. มนุษย์ทุกคนควรมีบุคลิภาพแบบเดียว เช่น แบบสตรี หรือควรมีบุคลิภาพหลายแบบที่แตกต่างกัน เช่น สตรี บุรุษ เกย์ เลสเบียน คนโกล้ซิด คนแปลกหน้า ฯลฯ

ข้อวิจารณ์

ปัญหา 5 ประการที่ยกมา หากจริยศาสตร์สตรีนิยมตอบทางใดทาง

หนึ่งก็จะนำไปสู่ข้อวิจารณ์ต่าง ๆ (แต่ไม่ได้เรียงตามลำดับของคำถามทั้ง 5 ประการ) ดังนี้

1. ปัญหาในการอ้างเหตุผลของกิลลิแกน

กิลลิแกนกล่าวหาโคลเบอร์กว่า กรอบพื้นฐานที่ใช้วิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรมมีนัยทาคติทางเพศ ทำให้เสียงที่แตกต่างออกไป (the different voice) ของสตรีมีฐานะทางจริยธรรมที่ต่ำกว่าหรือไม่ชัดเจนเมื่อเทียบกับเสียงบุรุษ เธออธิบายว่า เสียงแห่งจริยธรรมของสตรีอยู่ในภาษาของความใส่ใจที่เน้นเรื่องสัมพันธภาพและความรับผิดชอบ ตัวอย่างที่เธอใช้วิเคราะห์เพื่อสรุปประเด็นนี้คือ “การศึกษาการไตร่ตรองเกี่ยวกับการตัดสินใจทำแท้งของสตรี 29 คน” คำถามที่น่าจะถามตรงจุดนี้คือ

สมมติถ้าเปลี่ยนการศึกษาเป็นเรื่องอื่น เช่น ปัญหาจริยธรรมแบบที่โคลเบอร์กศึกษา แต่เป็นตัวอย่างจริง ๆ เช่น การซื้อขายไต การกักตุนสินค้า หรือสงครามล้างแค้นในอัฟกานิสถาน เป็นต้น ผลการศึกษาจะออกมาต่างจากที่เธอสรุปไว้หรือไม่? ทำไมเธอจึงเลือกการไตร่ตรองเกี่ยวกับการทำแท้งของตัวสตรีเองเป็นกรณีศึกษา?

แม้จะยอมรับว่า การทำแท้งเป็นเรื่องที่ใหญ่และต้องคิดมากที่สุดของสตรี (ที่ต้องการทำแท้ง) แต่เรื่องนี้ก็มีลักษณะที่เฉพาะมาก เมื่อเทียบกับปัญหาจริยธรรมทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน การเลือกใช้ตัวอย่างนี้จึงทำให้สรุปลักษณะเฉพาะของบุคลิกภาพแบบสตรีเพียงบางด้านออกมา (คือ ความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ การหลีกเลี่ยงการสร้างความเป็นปวด?)

หากพิจารณาต่อไป ข้อสรุปของเธอ (Gilligan, In a Different Voice, 1982) เกี่ยวกับจริยศาสตร์แบบสัมพันธภาพ (relational ethics) ว่า

แยกเป็น 3 ระดับคือ

1. การเน้นผลประโยชน์ของตนเอง กล่าวคือ เหตุผลของการทำแท้งก็เพื่อสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง

2. การเน้นผลประโยชน์ของคนอื่น กล่าวคือ เหตุผลของการทำแท้งก็เพื่อสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับคนอื่น ทารกในครรภ์ ครอบครัวยุ

3. การประสานผลประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น กล่าวคือ เหตุผลของการทำแท้งก็เพื่อสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตัวเธอและผู้อื่นในลักษณะของหน่วยสัมพันธ์ภาพ (relational unit)

สิ่งที่น่าสงสัยมากก็คือว่า เธอนำข้อสรุป 3 กรอบนี้มาจัดเรียงลำดับได้อย่างไร เพราะปัญหาทางจริยธรรมของการทำแท้งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากปัญหาทางสังคมอื่นๆ ที่คนสามารถ “เลือก” กระทำการบางอย่างได้ โดยไม่ต้องไปจับชีวิตของคนอื่น แต่การทำแท้ง (ในกรณีที่น่าจะเป็น) ดูเหมือนจะไม่มี “ทางเลือก” อันไหนให้เลือก เช่น กรณีการท้องนอกสมรสลูก ที่มารดาจะต้องเสียชีวิต ถ้าปล่อยให้การตั้งครรภ์ดำเนินไปตามปกติ ในกรณีนี้เองลัทธิค่านที่ก็ยังไม่มีคำตอบที่น่าพอใจ (และที่จริงก็ไม่มีเลยสักคำตอบที่น่าพอใจ การเลือกใช้ลัทธิประโยชน์นิยมเพื่อลดทอนผลเสียที่เกิดขึ้นให้น้อยที่สุด อาจกล่าวได้เพียงว่า “เลวน้อยที่สุด” เท่านั้น ถ้าเป็นเช่นนั้น) กรอบที่ 3 จึงเป็นไปได้ และทำให้ทางเลือกดูเหมือนมีเพียง 2 ทาง คือจะทำเพื่อตนเอง หรือทำเพื่อทารกในครรภ์

จะเห็นว่า ความแตกต่างในคำอธิบาย มิได้ทำให้ตัวการแก้ปัญหาและกระบวนการตัดสินใจ มีความแตกต่างออกไปจากจริยศาสตร์จารีตมากนัก ส่วนในกรณีที่สามารเลือกกรอบที่ 3 ได้ แสดงว่า สตรีผู้นั้นมิได้มีปัญหากการทำแท้งจริง ๆ

2. ความยุติธรรมหรือความผูกพัน (ลำเอียง): เป้าขึ้นจิ้นกับเป้าหมาย

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีลักษณะพหุลักษณะ ทำให้เราต้องตัดสินใจ

กระทำการบางอย่างและบ่อยครั้งที่การตัดสินใจของเราไปกระทบกับสวัสดิภาพของผู้อื่นอาจจะมากหรือน้อย ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจกล่าวว่า เป็นความถูกต้องที่การตัดสินใจทางจริยธรรมต้องเน้นความผูกพัน เน้นความสัมพันธ์กับบุคคลเฉพาะ หรือพันธะทางจริยธรรมพิเศษ ในประเด็นนี้มี 2 เรื่องที่ต้องพิจารณา

1. จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจดีกว่าจริยศาสตร์ว่าด้วยความยุติธรรมในบริบททางสังคมจริงหรือไม่?

2. ในกรณีที่คำตัดสินของจริยศาสตร์ทั้ง 2 แนวขัดแย้งกัน เราควรเลือกข้างใด?

ถ้าเรายกตัวอย่างบุคคลที่ทรงความยุติธรรมมาพิจารณา เช่น เปาบุ้นจิ้น หรือ ซือกง จะเห็นว่า คนที่มีคำตัดสินที่ยุติธรรม (ทั้งสองคนแยกระหว่างชีวิตส่วนตัวที่มีความรัก ความผูกพัน ความลำเอียง โดยเฉพาะซือกงจะเห็นได้อย่างชัดเจนกับการตัดสินคดีในศาล) ต้องอาศัย ความรู้ ไหวพริบ การศึกษาข้อเท็จจริง ภาวะทางจิตวิทยา ความไม่โอ้อวดเพราะอำนาจหรืออามิสสินจ้าง หรือกระทั่งความสัมพันธ์ส่วนตัว ในขณะที่ความรัก ความลำเอียงมักจะสร้างปัญหาให้กับตัวเองและคนอื่น ๆ เสมอ โดยเฉพาะคนที่มีอำนาจ เช่น โทเฮา ญาติของฮ่องเต้ หรือกระทั่งอภิชาตบุตรทั้ง 3 ของ ร.ต.อ. คนหนึ่งในสังคมไทย

ประสบการณ์ส่วนตัวที่สังเกตพบจากการดูคนที่ดูภาพยนตร์ 2 เรื่องนี้ไม่มีสตรีคนใดกล่าวว่า การตัดสินใจของเปาบุ้นจิ้นหรือซือกงไม่ดี เพราะใช้หลักความยุติธรรมที่นามธรรมเกินไปมาตัดสิน ตรงกันข้ามทุกคนรู้สึก “พอใจ” ในระดับหนึ่งที่เราทำผิดได้รับการกระทำไว้ และกรณีที่มีความขัดแย้งชัดเจนที่สุดคือ หลานของเปาบุ้นจิ้นที่ซื้อเปาหมิ่นฆ่าผิด และต้องโทษ พี่สาวของเปาบุ้นจิ้นที่เลี้ยงและส่งเปาบุ้นจิ้นเรียนหนังสือจนได้เป็นจอหงวน ขอร้องให้ช่วยหลาน (คือลูกชายคนเดียวของเธอ) เปาบุ้นจิ้นก็ยังคงตัดสินคดีตามหลักความยุติธรรม เพราะชีวิตลูกของทุกคนมีความสำคัญเท่า ๆ กัน

ในกรณีนี้ มิใช่ว่าความรักลูกเป็นสิ่งที่ผิดสำหรับแม่ แต่การรักลูกในแบบที่ถูกต้องมีความสำคัญกว่า และคำว่า “ถูกต้อง” ก็คือ ความยุติธรรมนั่นเอง และกระทั่งจากนั้นก็เช่นกัน ที่ผู้ชมทั้งสตรีและบุรุษต่างชื่นชมกับการตัดสินใจของเปาบุ้นจิ้น แต่ตำหนิการเลี้ยงบุตรของพี่สาวเปาบุ้นจิ้น แสดงว่า อย่างน้อยการให้ความสำคัญต่อความยุติธรรมในบุรุษและสตรีเป็นเพียงน้ำหนักที่แตกต่างกัน มิใช่ความแตกต่างเรื่องประเภท เหตุผลที่ยกตัวอย่างเรื่องประเภทนี้เพราะการมองเรื่องไกลตัวอาจมองเห็นได้ชัดเจนกว่า หรือลำเอียงน้อยกว่าการศึกษาแบบกิลลิแกน

3. ความไม่สอดคล้องกับโลกที่เป็นจริง

จากประเด็นที่ 2 คำถามแรก เราจะเห็นว่า จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจมองโลกแง่ดีเกินไป มองความแตกต่างเรื่องผลประโยชน์เล็กน้อย หากมนุษย์ดีจริงดังที่แนวคิดนี้สมมติ (โดยไม่บอก) แล้ว โลกคงไม่วุ่นวายขนาดนี้ เราสามารถหาบุคคลอุดมคติมาเป็นตัวอย่างได้ เช่น พระเยซูคริสต์ ท่านสอนว่า ถ้าเขาตบแก้มซ้าย จงเอียงแก้มขวาให้เขาตบด้วย ถ้าเขาขอเลื่อนอก ก็จงมอบเสื้อชั้นในให้เขาไปด้วย ถ้าเขาขอให้เดินเป็นเพื่อนเขาไป 1 ไมล์ จงไปกับเขา 2 ไมล์ หรือท่านบอกว่า เราควรอภัยให้พี่น้อง 7 ครั้ง 777 ครั้ง (หมายความว่า ไม่ต้องนับตัวเลข) สมมติฐานของท่านคือ มนุษย์ทุกคนเป็นคนดีโดยพื้นฐาน ท่านเชื่อว่า การกระตุ้นให้คนตื่นจากภาวะจืดชืดทางจริยธรรม จะทำให้พวกเขาตื่นขึ้น และกลับใจมาทำสิ่งที่ถูกต้อง แต่พระเจ้าก็คาดไม่ถึงว่า มนุษย์จะจับพระบุตรผู้ปราศจากความผิดไปตรึงกางเขนจนสิ้นชีวิต (จากนวนิยายของดอสโตเยฟสกี เรื่องพี่น้องคารามาซอฟ)

จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจจะใช้ได้ดีกับโลกที่มนุษย์มีวุฒิภาวะ มีขันติ มีความพร้อมทางวัตถุในระดับหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงที่มีโลกเต็มไปด้วยการหลอกลวง การปิดบัง การเอาัดเอาเปรียบกัน จริยศาสตร์ว่าด้วยความ

ใส่ใจเป็นได้เพียงศีลธรรมในครอบครัว ในสถานศึกษา แต่กระทั่งในที่ทำงานก็ ยังใช้ได้อย่างจำกัดมาก

4. ความสัมพันธ์ระหว่างมารดา-บุตร: ตัวแบบของความสัมพันธ์ทาง จริยธรรมเพียงอุดมคติ

ในทำนองเดียวกันกับความไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ของจริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ การยกความสัมพันธ์ระหว่างมารดา-บุตร เป็นตัวแบบของความสัมพันธ์ทางจริยธรรมของเฮลด์ (Virginia Held) และ รัคคิค (Sara Ruddick) เป็นการใช้อภิปรัชญาของ “มารดาในอุดมคติ” ซึ่งมีไข่มารดา จริงๆ ในยุคที่ถูกบุรุษกดขี่ หรือมารดาที่ถูกกดขี่ 2 เท้าจากบุรุษและสังคม ดังเช่นปัจจุบัน อันที่จริงมารดาแต่ละคนก็มีความเชื่อและความเข้าใจเรื่อง การเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน เช่น “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” ไปจนถึง “เลี้ยงลูก ห้ามตี” ทำให้สงสัยว่า เธอไป “ถอด” ตัวแบบของความสัมพันธ์ที่ถูกต้องมาจากที่ใด (ในหัวของเธอเอง?)

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกก็เป็นไปแบบจำกัด กล่าวคือ เป็นการพึ่งพาแบบจำเป็นมากกว่าการเลือก (มักมีการพูดเสมอว่า “เลือกเกิดไม่ได้” ที่จริงก็คือ เลือกพ่อ-แม่ไม่ได้มากกว่า) เป็นความสัมพันธ์บนพื้นฐานของ ความรักมากกว่าการอ้างพันธะกรณีต่าง ๆ แต่ในความสัมพันธ์กับบุคคลใน สังคม ความสัมพันธ์แบบนี้อาจไม่เหมาะสม คนอื่นอาจไม่อยู่ในความสัมพันธ์ ลักษณะนี้กับเรา ดังนั้นการยึดตัวแบบนี้เพียงแบบเดียวนอกจากอาจไม่มีประโยชน์ แล้ว ยังอาจเป็นโทษต่อตัวเรามากด้วย

5. ถึงที่สุดแล้ว ก็ต้องลัทธิประโยชน์นิยม ลัทธิค่านี้นะ ...?

ถ้าสตรีมิใช่ต้องเป็นคนดีทั้งหมด (โดยธรรมชาติ) ซึ่งคงอธิบายด้วย เหตุผลทางอภิปรัชญาได้ยากแล้ว คงต้องยอมรับว่า สตรีมิได้เป็นคนดีทั้งหมด

และเราก็ไม่มีข้อสงสัยว่า สตรีต่างจากบุรุษแน่นอน ไม่ว่าจะด้วยธรรมชาติหรือ การเลี้ยงดู หรือทั้งสองอย่างประกอบกัน แต่คำถามที่น่าสนใจมากก็คือ สตรี ทั้งหมดมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือถ้าแตกต่างกันก็มีเพียงเล็กน้อย พอที่จะจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ใช้ตัวแบบของความสัมพันธ์ทาง จริยธรรมแบบเดียวกันได้ทั้งหมดหรือไม่? ถ้าสตรี 2 คน (หรือกลุ่ม) มีความขัดแย้งที่ไม่อาจหาทางตกลงกันได้ (ไม่มีกรอบที่ 3 ของกิลลิแกน) สิ่งที่เราแต่ละพวกควรยึดถือคืออะไร?

คงเป็นการไม่ยุติธรรมที่จะคิดว่า สตรีจำเป็นต้องตกลงกันได้ทุกกรณี อย่างสันติ และประนีประนอม แต่ถึงแม้จะตกลงกันอย่างสันติ ก็ต้องมีการนำพื้นฐานบางอย่างเข้ามาใช้ และทุกคนต้องยอมรับพื้นฐานอันนั้น คำถามที่ निकออกก็คงหนีไม่พ้น เกณฑ์ผลประโยชน์ของสตรีส่วนใหญ่ (ประโยชน์นิยม?) เคารพความเป็นมนุษย์ (ลัทธิค่านิยม?) หรือเป็นไปตามข้อตกลงของสตรีทุกคนในสังคม (ทฤษฎีสัญญาสังคม)

6. จริยศาสตร์ว่าด้วยความใส่ใจ: การกดขี่สตรีของกิลลิแกน

มีข้อวิจารณ์กิลลิแกนว่า การวิเคราะห์ว่า สตรีมีความใส่ใจมากกว่าบุรุษ หรือมีธรรมชาติที่เน้นความใส่ใจ ทำให้กลายเป็นปัญหาของการเอาเปรียบสตรีมากขึ้น กล่าวคือ ในเมื่อพวกเธอสามารถเอาใจใส่ได้ดี พวกเธอก็ควรทำเช่นนั้นไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับพวกเธอก็ตาม หรือกล่าวว่า มีการมองว่า มุมมองของกิลลิแกนเป็น false consciousness ที่เกิดจากผลผลิตของสังคมที่กดขี่สตรีมาเป็นเวลานาน

บรรณานุกรม

- Benhabib, Seyla. 'The Generalized and the Concrete Other: The Kohlberg-Gilligan Controversy and Feminist Theory.' **Feminism as Critique**. Edited by Seyla Benhabib and Cornell Drucilla. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987, pp.77-95.
- Friedman, Marilyn. 'Feminism in Ethics. Conceptions of Autonomy.' In **The Cambridge Companion to Feminism in Philosophy**. Edited by Miranda Fricker & Jennifer Hornsby. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, pp.205-224.
- Hare, R.M. **Freedom and Reason**. New York. Oxford University Press, 1963.
- Held, Virginia. 'Feminist Reconceptualizations in Ethics.' In **Philosophy in a Feminist Voice Critiques and Reconstructions**. Edited by Janet A Kourany. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1998.
- Heyd, David. **Supererogations: Its Status in Ethical Theory** New York. Cambridge University Press, 1982.
- Jaggar, Alison. 'Feminist Ethics: Projects, Problems, Prospects.' In **Feminist Ethics**. Edited by Claudia Card. Lawrence: University Press of Kansas, 1991, pp.78-104.
- _____. 'Feminism in Ethics. Moral Justification.' In **The Cambridge Companion to Feminism in Philosophy** Edited by Miranda Fricker & Jennifer Hornsby. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, pp.225-244.

Kohlberg, L. **Essays in Moral Development, vol. 1: The Philosophy of Moral Development.** New York: Harper & Row, 1981.

_____ **Essays in Moral Development, vol. 2: The Psychology of Moral Development.** New York: Harper & Row, 1983.

_____ & Candee, D. 'The Relation of Moral Judgment to Moral Action.' In Kurtines, Gewirtz **Morality, Moral Behavior and Moral Development: Basic Issues in Theory and Research.** New York. Wiley Interscience, 1983.

Urmson, J.O. 'Saints and Heroes.' In **Essays in Moral Philosophy.** Edited by A.I. Melden. Seattle: University of Washington Press, 1958.

Nisan, M., Kohlberg, L. "Universality and Variation in Moral Judgment: A Longitudinal and Cross-sectional Study in Turkey." **Child Development.** 53: 865-877(1982).

Piaget, Jean. **The Moral Judgment of the Child.** New York. The Free Press, 1948.